

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Наставно-научно веће Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду је 21.05.2020. године, одлуком број 10/4-7-3 именovalo комисију за писање извештаја о оцени докторске дисертације докторанда Osama Mahmoud Ali Mahmoud под називом „Управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа и утицај модела менаџмента у њиховом развоју.“</p>
<p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. Проф. др Марко Царић, редовни професор на Правном факултету за привреду и правосудје у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, ужа научна област: Мултидисциплинарна економска, изабран 20.02.2012. године – ментор</p> <p>2. Проф. др Лазар Ожеговић, редовни професор на Факултету за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, ужа научна област: Пословна и међународна економија, изабран у звање 19. 09. 2018. године – члан комисије</p> <p>3. Проф. др Маја Ковачевић, ванредни професор на Факултету за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, ужа научна област: опште и правне науке, изабрана у звање 17.04.2019. - председник комисије</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Osama Mahmoud Ali Mahmoud</p>
<p>2. Датум рођења, општина, Република: 12.09.1984., Сирт, Либија</p>
<p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе / мастер рада: Управљање иновацијом – модел конкурентске предности, 2016</p>
<p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Пословна економија и финансије</p>
<p>5. Радно искуство: /</p>
<p>6. Публиковани радови по категоријама:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Ali, M.A., Mahmoud, O.M.A., Abuhteara, M.A.A., Mohamoud, O.A (2020). Konceptualni okvir politike poljoprivrednih inovacija u zemljama Afričkog kontinenta, <i>Ekonomija – teorija i praksa</i>, Vol. 13 No. 2, str. 55-74. M522. Mahmoud, O.M.A., Mnifid, A., Abuhteara, A., Kovačević, M., Gardašević, J., Mohamoud, O. Značaj inovativnosti i društveno odgovornog poslovanja malih i srednjih preduzeća u uslovima održivog razvoja, <i>Ecologica</i>, Vol. 27, No. 99, str. 486-492. M51
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>„Управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа и утицај модела менаџмента у њиховом развоју.“</p>

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација под називом „**Управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа и утицај модела менаџмента у њиховом развоју**“ написана је на 197 стране и садржи 82 библиографских јединица.

Поред основног текста, дисертација садржи:

- 9 слика,
- 8 табела,
- 4 графикона и
- 160 фуснота.

Дисертација је обрађена кроз седам поглавља и садржи:

1. УВОД

- 1.1. ОПШТА РАЗМАТРАЊА
- 1.2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА
- 1.3. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА
- 1.4. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

2. РАЗВОЈ МЕНАЏМЕНТА ПРЕДУЗЕЋА

- 2.1. ОПШТЕ
- 2.2. УЛОГА И ЗНАЧАЈ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА
- 2.3. РАЗВОЈ МЕНАЏМЕНТА МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА У ПРИВРЕДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
- 2.4. МСП У ПРИВРЕДИ СРБИЈЕ
- 2.5. УПРАВЉАЊЕ МСП
- 2.6. ПОСЛОВНЕ ФУНКЦИЈЕ И АСПЕКТИ МСП
- 2.7. ЦИКЛУСИ РАЗВОЈА ПРЕДУЗЕЋА
- 2.8. ФУНКЦИЈЕ МЕНАЏМЕНТА У МСП

3. МОДЕЛ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПРОЦЕСА ПОКРЕТАЊА НОВОГ ПОСЛОВНОГ ПОДУХВАТ

- 3.1. РАЗВОЈ ИДЕЈА И ПОСЛОВНИХ ШАНСИ
- 3.2. УТИЦАЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА НА РАЗВОЈ ПОСЛОВНИХ ИДЕЈА И ПОСЛОВНИХ ШАНСИ
- 3.3. ОСНИВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА

4. МЕНАЏМЕНТ МОДЕЛИ РАЗВОЈА МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА

- 4.1. МОДЕЛИРАЊЕ РЕАЛНОГ ПОСЛОВНОГ СИСТЕМА
- 4.2. МОДЕЛ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ МЕНАЏМЕНТА РАЗВОЈА ПРЕДУЗЕЋА
- 4.3. МОДЕЛ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ПРОМЕНА У УСЛОВИМА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ ПОСЛОВА ПРЕДУЗЕЋА
- 4.4. МОДЕЛ ПОКРЕТАЊА ПОРОДИЧНОГ БИЗНИСА
- 4.5. МОДЕЛ ПОКРЕТАЊА БИЗНИСА КУПОВИНОМ ПОСТОЈЕЋЕГ ПРЕДУЗЕЋА
- 4.6. МОДЕЛ ФРАНШИЗИНГА
- 4.7. ИНТЕГРАТИВНИ МОДЕЛИ ПОСЛОВАЊА
- 4.8. БИЗНИС ИНКУБАТОРИ КАО МОДЕЛ РАЗВОЈА ПРЕДУЗЕЋА
- 4.9. КЛАСТЕРИ КАО МОДЕЛ РАЗВОЈА ПРЕДУЗЕЋА

5. ЗАКЉУЧАК**6. ЛИТЕРАТУРА****V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

У оквиру кључне документације дат је апстракт или извод садржаја докторске дисертације. Он у најкраћим цртама објашњава структуру истраживања. Садржи циљ истраживања, важније резултате и концизан закључак.

У уводном делу изложени су предмет и циљ истраживања, при чему су у оквиру истог поглавља дефинисане хипотезе. У уводу је дат кратак осврт на мала и средња предузећа, која имају значајно место у развијеним економијама. Овај облик организације омогућава високу флексибилност пословања, лакшу адаптацију у случају цикличних економских кретања, али и успешнији пролазак кроз кризне периоде. Такође, предњаче у пословној иницијативи, иновацијама и у њима се запошљава велики део радно способног становништва. Увод садржи све битне одреднице и конципиран је према правилима методологије научно-истраживачког рада.

Поглавље „РАЗВОЈ МЕНАЏМЕНТА ПРЕДУЗЕЋА“ у најкраћем описује улогу и значај малих и средњих предузећа,

кроз њихов развој у привреди Европске уније и привреди Србије. У својим активностима, мала и средња предузећа, указују да се путем њих развија велики степен флексибилности, као и иновативности, у погледу њиховог окружења. Ипак, без обзира на њихово усмерење на локално тржиште, мала и средња предузећа су све важнија у међународној размени. Такође, у овом поглављу је указано на проблем управљања малим и средњим предузећима, пословним функцијама и аспектима предузећа, као и циклусима развоја и функцијама менаџмента у малим и средњим предузећима.

Поглавље „МОДЕЛ ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ПРОЦЕСА ПОКРЕТАЊА НОВОГ ПОСЛОВНОГ ПОДУХВАТ“ обухвата развој идеја и пословних шанси, с обзиром да покретању новог пословног подухвата претходи развој идеја, која доприноси оснивању новог или развој постојећег предузећа. Данас број малих и средњих предузећа у Србији расте и улажу се велики напори за идентификовање могућности и ограничења за успешно пословање предузећа. Предузетништво представља, један од главних императива за њихов развој.

Поглавље „МЕНАЏМЕНТ МОДЕЛИ РАЗВОЈА МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА“ бави се моделом организационих промена у условима интернационализације послова предузећа, покретања породичног бизниса, модел покретања бизниса куповином постојећег предузећа, као и моделом франшизинга, интегративним моделима пословања, бизнис инкубаторима и кластерима као моделима развоја предузећа.

У петом делу формулисан је закључак уз сумирање научног доприноса докторске дисертације. У оквиру шестог дела наведена је литература, која је коришћена приликом израде докторске дисертације.

Предмет истраживања је сагледавање утицаја модела менаџмента на развој малих и средњих предузећа, кроз управљање њиховим пословним функцијама. Мала и средња предузећа пружају највећи допринос запослености и економском расту и развоју у свету, а последње деценије њиховог раста и развоја, означиле су настанак нових промена, које се могу означити као револуционарне. У циљу њиховог укључивања у нове токове, намеће се потреба истраживања нових начина, односно модела повезивања, који подразумева заједнички интерес и наступ на интернационалном тржишту.

Циљ истраживања је избор најповољнијих модела менаџмента и њихов утицај у процесу развоја малих и средњих предузећа и управљања пословним функцијама предузећа.

Значај истраживања произилази из чињенице да је неопходно уложити напоре, који ће резултовати избором и утицајем најпогоднијег модела менаџмента на њихов раст и развој, с обзиром на то да је управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа условљено утицајем најпогоднијег модела.

Хипотеза: Управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа условљено је избором и утицајем најпогоднијег модела менаџмента на њихов раст и развој.

На основу опште хипотезе, постављене су и помоћне хипотезе:

Избор најпогоднијег модела менаџмента узрокује постизање конкурентности и пословне изврности, која омогућава развој предузећа и управљање његовим пословним функцијама;

Примена одговарајућег менаџмент модела, омогућава разликовање међу предузећима, поређењу међу њима и стратегијски развој.

Хипотеза у истраживању, као и потхипотезе су научно и пресизно постављене.

Методи истраживања који се користе су одговарајући за проблематику, а прилагођени су конкретном предмету истраживања. Комплексност развоја и управљања малих и средњих предузећа указала је на неопходност примене индуктивне и дедуктивне методе. Такође, аналитички метод омогућио је да се конципирају битне компоненте и посматрају односи између најважнијих елемената.

У погледу метода истраживања, такође, аналитичко-синтетичке методе омогућиле су повезивање најважнијих елемената у одређену целину, која је представљала грађу докторске дисертације, при чему је у у циљу описа развоја малих и средњих предузећа и управљања њиховим пословним функцијама, примењена и дескриптивна метода. У том смислу, реч је о стандардним научним методама и логичан је редослед активности у истраживању, које аутор наводи.

„РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА“ као најважнији сегмент докторске дисертације инкорпорира четири поглавља, где свако поглавље садржи неколико важнијих тачака. Модели менаџмента који су се развили последњих деценија, нису достигли у потпуности примену у малим и средњим предузећима, иако је њихов утицај на развој предузећа и управљање пословним функцијама предузећа од нарочито значаја. Резултати се углавном ослањају на досадашња истраживања, али се иде и корак даље тј. анализирају се модели и предвиђају најпогодни модели менаџмента на њихов раст и развој, што представља допринос истраживања.

Овај главни сегмент је приказан на високом научно-стручном нивоу, а резултати су уверљиви, поучни и пријемчиви, не само научно-стручној јавности, већ и ширем аудиторiju.

VI ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни циљ истраживања је управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа и утицај модела менаџмента у њиховом развоју. На основу свих истражених модела менаџмента, а кроз дефинисане методологије рада, као и стања у погледу развијености истражених модела малих и средњих предузећа у пракси, закључак је да су мала и средња предузећа од кључног значаја за развој економија развијених земаља света, јер по својој специфичности, дају највећи допринос запослености и економском расту и развоју.

Такође, мала и средња предузећа имају важну улогу у поступку транзиције земаља у развоју, а посебно су важна, јер омогућавају својим деловањем формирање простора за примену нових идеја, с обзиром да се брзо прилагођавају захтевима окружења, а преваходно тржишта.

У данашње време, није могућ развој привреде без малих и средњих предузећа. Њихова предност је у односу на велика предузећа, веома значајна, јер бележе стални раст, што државе препознају и подстичу предузетништво. Будућност малих и средњих предузећа у највећој мери зависи од нових менаџерских знања, као и нових производа и услуга, јер је очигледно да на добрим темељима менаџерског знања, као и производа и услуга, почива и добро предузеће. Планирање, организација, спровођење и контроле људских, материјалних и информационих ресурса, чине у потпуности добар менаџмент.

Сваки од истражених модела, има своје специфичности и утиче у већој или мањој мери на развој МСП и у том смислу, сви имају утицај на развој предузетништва. У том погледу, интегративни модели су у данашњем смислу значајни из перспективе савремених менаџмент модела, јер се њихов утицај огледа у чињеници да на свеобухватан начин сагледају предузеће. Ови модели омогућавају не само разликовање међу предузећима, већ и стратегијски развој и присутни су у пословним праксама предузећа.

Франшизинг је значајан, јер се франшизинг уговором остварује посебна варијанта пословне интеграције, при чему се овај модел огледа у чињеници садржи рестриктивне клаузуле, које могу да погађају примаоца франшизинга, али се ипак путем економских прописа штити слабија уговорна страна, односно корисник франшизинга и франшизанту се омогућава да добије већ обликовано предузеће, те се предузећа често опредељују за овај облик пословања.

Последњих година, бизнис инкубатор је један од раширених модела развоја малих и средњих предузећа, јер они представљају подршку малим предузећима у њиховом почетном периоду развоја. Бизнис инкубатор има за циљ развој предузетништва, а на тај начин и повећање броја малих и средњих предузећа, чиме се унапређује целокупно предузетништво и долази до привредног раста и развоја. Бизнис инкубатори донели су добре резултате, посебно у земљама чланицама Европске уније, у сектору развоја малих и средњих предузећа. Међутим, идеја о развоју бизнис инкубатора није у пуној мери заживела у Србији.

Кластери, као новији модели развоја предузетништва, значајни су за све државе, а тиме и за развој предузетништва, посебно у економски развијеним земљама. Кластери се јављају у различитим делатностима, областима, секторима, као и на нивоу малих локалних предузећа, а њихов значај се огледа у конкурентској предности, с обзиром да је излазак на тржиште омогућен свакоме, ко задовољава његове захтеве, а мала и средња предузећа углавном не могу самостално да испуне све те захтеве. Кластер, као покретач иновација и привредног раста и развоја, представљају такође једно од решења значајно за опстанак малих и средњих предузећа.

Кластери у Србији ипак до сада нису довољно развијени, јер сарадња у процесима истраживања и развоја до сада није била развијена, с обзиром на чињеницу да су пословни субјекти, унутар кластера, сарадњу у највећој мери усмеравали на покушаје интернационализације, а не и иновације.

Кроз истраживање, дошло се до закључка да сви модели доприносе развоју предузетништва, а тиме и развоју малих и средњих предузећа, те у том смислу, резултати добијени израдом дисертације омогућавају да се кроз анализу свих модела, утврди њихов значај, појединачно. Следствено томе, избором и применом одговарајућег модела, може се обезбедити управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа, које ће омогућити да се кроз постизање конкурентности и иновативности, реализује пословање предузећа, које ће бити профитабилно.

* * *

Суштина проблема истраживања је усмерена на истраживање одговарајућих аспеката менаџмента функције у малим и средњим предузећима и да се на основу резултата истраживања укаже на најповољнији модел за развој предузећа и управљање његовим пословним функцијама, који ће обезбедити конкурентност, иновативност, рентабилност и пословну извршност организације.

Менаџмент малих и средњих предузећа је процес управљања предузећем, који обухвата планирање, организовање, спровођење, као и контролу и одлучивање у области расположивих људских, материјалних и информационих ресурса. Мала и средња предузећа представљају окосницу развоја економија развијених земаља света и као таква, дају највећи допринос запослености и економском расту и развоју. Предузећа имају важну улогу у процесу транзиције земаља у развоју. Промене се више не тичу само производне функције, нити је реч само о напретку у домену нових материјала и њихове обраде, већ нове информационе технологије задиру у сферу деловања свих функција предузећа.

За укључивање предузећа у нове светске привредне токове, посебно се намеће потреба истраживања нове теорије и праксе повезивања и умрежавања бизниса, који подразумева заједнички интерес и наступ на захтевном интернационалном тржишту. Светска пракса праћења тржишних захтева у оснивању и развоју пословања и остварењу конкурентности на тржишту, јесу савремени менаџмент модели предузећа, затим франшизинга, бизнис инкубатора и кластера, као модела развоја предузећа са посебним особеностима, који имају велики утицај на управљање пословним функцијама малих и средњих предузећа. У погледу циља истраживања, треба напоменути да је тема од интереса за развој сектора малих и средњих предузећа, у складу са Стратегијом за развој предузетништва и конкурентности Министарства привреде Републике Србије.

Сектор малих и средњих предузећа је најзначајнији сегмент у привредама свих земаља света, јер постојање доброг сектора малих и средњих предузећа представља стабилан извор нових радних места, повећања запослености, иновација и пореских прихода, кроз смањење сиве економије. Мала и средња предузећа остварују значајну улогу на локалном, али још израженије на националном нивоу. Ова предузећа доприносе привредном развоју и смањењу сиромаштва у националним економијама и важан су фактор у глобалном пословању.

Сталност предузећа значи, у ствари, вечити опстанак предузећа, што је повезано са развојем, јер без сталног развоја предузећа, у смислу прилагођавања производње и пословања уопште, није могуће издржати тржишну конкуренцију, а развој најчешће захтева и раст предузећа, утолико већи, што је успешнија борба са конкуренцијом, а тиме и ширење тржишта. Пословни раст није сам себи циљ, подразумева планско и организовано развојно понашање предузећа, а индикација доброг економског раста јесте повећање ефикасности компаније у коришћењу ресурса, док лош раст карактерише само повећање обима производње, а пад продуктивности. У том смислу, кључно питање за сваку компанију јесте, у којој мери она искоришћава свој потенцијал раста.

Утицај модела менаџмента у развоју малих и средњих предузећа и управљање пословним функцијама предузећа, а самим тим и избор најпогоднијег модела, од посебног је значаја за даљи развој и опстанак малих и средњих предузећа.

Закључци се износе таксативно, логичким редом и имају научни смисао и практични значај.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	
Резултати истраживања су приказани логичким редом, јасно протумачени и представљени, тако да су разумљиви научно - стручној и широј јавности.	
VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
1.	Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме? ДА.
2.	Да ли дисертација садржи све битне елементе? ДА.
3.	По чему је дисертација оригиналан допринос науци? Истраживање се спроводи кроз утврђивање утицаја модела менаџмента малих и средњих предузећа, са посебним освртом на модел који је најпогоднији у погледу њиховог управљања. Резултати истраживања представљају значајан научни и практични допринос, јер упућују на решавање постојећих проблема и креирање нових мера у сврху побољшања стања сектора малих и средњих предузећа, посебно када је реч о утицају и примени модела менаџмента малих и средњих предузећа. Такође, очекује се да ће истраживање пробудити интересовање и других истраживача и подстаћи да се у функцији раста и развоја малих и средњих предузећа усвоји примена модела менаџмента, који представља најбољи за њихов развој и управљање.
4.	Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Као недостатак истраживања може се навести недовољна примена одређених научних метода, које би могле прецизније да обухвате развој малих и средњих предузећа. Међутим, наведено не може имати значајнији утицај на резултате, који су предочени и импликације које из њих проистичу.
IX ПРЕДЛОГ:	
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:	
- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана.	
ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ	
<p>_____ Проф. др Маја Ковачевић - председник комисије Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду Универзитет Привредна академија у Новом Саду</p> <p>_____ Проф. др Марко Царић - ментор Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду Универзитет Привредна академија у Новом Саду</p> <p>_____ Проф. др Лазар Ожеговић – члан комисије Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду</p>	
НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај, јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.	